

До разової спеціалізованої ради ДФ 58.053.049
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
м. Ніжин, вул. Графська, 2
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2)

РЕЦЕНЗІЯ

доктора педагогічних наук, кандидата філологічних наук, професора,
в.о. завідувача кафедри української та зарубіжної літератур
і методик їх навчання Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Грицак Наталії Русланівни

на дисертаційну роботу **Туровської Ірини Олександрівни**

на тему «**Формування професійно-мовленнєвої
компетентності студентів медичних коледжів у
процесі вивчення гуманітарних дисциплін**»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка,
зі спеціальності 011 Освітні педагогічні науки

Актуальність теми дисертаційної роботи. На тлі численних досліджень з педагогіки, що з'явилися впродовж останніх десятиліть, дисертаційна робота Ірини Олександрівни Туровської вирізняється не типовістю та вагомістю обраного ракурсу дослідження. Не заперечним є той факт, що візитівкою успішної людини є високий рівень її професійно-мовленнєвої компетентності. Вміння правильно формулювати висловлювання, використовувати різноманітні засоби мовленнєвої виразності, ставити запитання з професійної тематики і вести дискусію, моделювати комунікативну ситуацію є ключовими для висококваліфікованого спеціаліста у будь-якій галузі. Водночас з огляду на кардинальну зміну політично-історичної та соціально-культурної ситуації ми сьогодні говоримо про докорінну зміну науково-методологічного дискурсу фахової підготовки майбутніх спеціалістів. Беззаперечно актуальність і наукову вартість дисертаційної роботи Ірини Туровської становить потреба оновлення і ревізії професійної підготовки здобувачів освіти в умовах Великого вторгнення. Наше суспільство як ніколи потребує творчої і незалежної молоді, яка здатна буде не лише відбудувувати країну після війни, але й зберегти національні традиції, сприяти формуванню нової української медичної еліти. З упевненістю можемо сказати, що у цьому контексті подане до захисту дослідження виходить

за межі традиційної педагогічної розвідки, адже Ірина Туровська проблему формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів розглядає крізь призму питання емоційно-психологічної комунікації медичного працівника і пацієнта, надання висококваліфікованої медичної допомоги, формування професійного іміджу медсестри. Відтак бачимо вдаль вирішення актуальних науково-педагогічних завдань.

Наукова новизна одержаних результатів. Вагомим є те, що авторкою вперше успішно розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено модель формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Схвалення заслуговує те, що авторка конкретизувала понятійно-категоріальний апарат, зокрема увиразнила змістове наповнення поняття «професійно-мовленнєва компетентність студента-медика», «формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів», уточнила зміст дефініцій «професійна підготовка», «професійна підготовка майбутніх фахівців галузі знань 22 Охорона здоров'я», «професійна компетентність фахівця медичної сфери», «креативність», «організаційно-педагогічні умови», «моніторинг», «педагогічний моніторинг», «інтерактивність».

Практичне значення результатів дослідження. Прикладна цінність дисертації Ірини Туровської полягає у формуванні навчального контенту, що сприяє ефективному формуванню професійно-мовленнєвої діяльності студентів медичних коледжів. До практичної вагомості роботи слід віднести ґрунтовне методичне забезпечення, що представлені авторкою у додатках.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Текст дисертаційної роботи свідчить про продуману і доцільну структуризацію, вмотивовану низкою конкретних завдань, що відповідають меті дослідження. Дисертація складається з трьох розділів, висновків до розділів і загальних висновків, списку використаних джерел, переліку умовних позначень, додатків. Повний обсяг дисертації становить 372 сторінки, із них основного тексту 218 сторінок. Робота містить 33 таблиці та 11 рисунків. Назви параграфів увиразнюють логіку розгортання авторського

задуму і концепції: від з'ясування сутності компетентнісного підходу у професійній підготовці студентів медичних коледжів, аналізу нормативного забезпечення формування професійно-мовленнєвої компетентності здобувачів медичних коледжів, обґрунтування поняття, структури і змісту професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців медичної сфери до практичного впровадження розробленої моделі у процесі вивчення гуманітарних дисциплін і перевірки її ефективності. Анотації української та англійською мовою цілком відповідають тексту роботи і встановленим вимогам.

У вступі реалізовано дослідницько-творчий задум Ірини Олександрівни, що увиразнюється в обґрунтуванні вибору і актуальності дисертаційної теми, завданнях, які спрямовані на досягнення мети. Крізь призму обраної методології аргументовано доцільність використання методів, висунуто гіпотезу, визначено наукову новизну і практичне значення, обрано шлях дослідницького пошуку.

У першому розділі дисертаційної роботи **«Професійно-мовленнєва компетентність студентів медичних коледжів як науково-педагогічна проблема»** Ірина Олександрівна вдало сконцентрувала увагу на таких питаннях: розкриття змістового наповнення ключових понятійно-категоріальних понять дослідження, як-от: професійна підготовка, професійна освіта фахівців медичної сфери, професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі знань 22 Охорона здоров'я, компетентність, компетенція, професійна компетентність; аналіз методичного забезпечення дисциплін гуманітарного циклу медичних коледжів; обґрунтування структури і змісту професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів.

Розглядаючи комплекс методологічних засад, Ірина Олександрівна, і це, на нашу думку, є вагомим компонентом дисертації, змогла уникнути реферативності викладу теоретичного матеріалу. Здобувачка здійснює різноаспектне студіювання наукових праць, увиразнює спільні та відмінні ознаки теоретичних положень, дуже доречно і кваліфіковано оперує складними педагогічними поняттями. Відтак цілком логічним і вмотивованим виглядає нам детальне трактування дефініцій «професійна освіта», «професійна підготовка»,

«компетентність» і «компетенції», що дало змогу Ірині Олександрівні методологічно обґрунтувати запропоновані авторські визначення ключових понять дисертації – «професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі знань 22 Охорона здоров'я» і «професійна компетентність фахівця медичної сфери». Таким чином, ретельне опрацювання педагогічних студій із окресленої проблеми слугувало вибудовуванню власної наукової думки, що презентована у наступних параграфах дисертаційного дослідження.

Традиційним для робіт із галузі знань 01 Освіта / Педагогіка є аналіз змісту нормативного і навчально-методичного забезпечення із заявленої проблематики. З цим завданням авторка добре справилась, тому переконливим є висновок, що «весь освітній компонент «Українська мова» повинен мати комунікативно-орієнтований характер, тобто, оволодіння українською мовою має здійснюватися у межах навчальної комунікації, за умов мовної взаємодії учасників освітнього процесу» [с. 68].

Новим у рецензованій дисертації є системне і цілісне теоретичне обґрунтування структури і змісту професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів. Нам імponує той факт, що Ірина Олександрівна поняття професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх медичних працівників вписує у виструнчену систему компетенцій широкого спектру, зокрема вирішення професійних завдань, опанування інформаційними технологіями, працювати у команді, здатність навчатися впродовж життя тощо. Виходячи з логіки дослідницького пошуку, авторка вмотивовано розробила структуру професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів, які складається з взаємозумовлених і взаємопов'язаних компонентів, зокрема мотиваційного, когнітивно-практичного і емотивного. Важливо, що Ірина Олександрівна чітко окреслює показники до кожного зі складників запропонованої структури. До практичних надбань рецензованої дисертації слід віднести й виокремлені рівні сформованості професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів. Ретельно продумані критерії до кожного рівня (низького (елементарного), середнього (достатнього), високого (творчого) дійсно дають змогу об'єктивно і повно оцінити навчальні

досягнення, увиразнити поетапність і системність формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів.

На найбільше схвалення заслуговує другий розділ дисертації **«Практичні аспекти процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін»**. Параграфи цієї частини дослідження вичерпно і обґрунтовано презентують ефективні організаційно-педагогічні умови формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів, що розкриваються через взаємопов'язаний комплекс активних форм і методів навчання, педагогічного моніторингу та самомоніторингу, емоційно-сприятливої атмосфери на заняттях з гуманітарних дисциплін. До науково-педагогічних здобутків Ірини Олександрівни варто віднести запропонований перелік активних форм і методів навчання, зокрема метод аналізу конкретних ситуацій, імітаційний тренінг, розігрування ролей, ігрове проектування, дидактична гра, навчальна дидактична гра з позиції ігрової діяльності. Імпонує вмиле поєднання автором різних форм і методів навчання у роботі зі студентами, що безумовно сприяє успішному формуванню професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів.

Логічною і продуманою нам виглядає розроблена модель формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, яка складається з трьох блоків: змістовно-цільового, операційно-діяльнісного та результативно-оціночного. Модель має традиційну структуру, втім містить ряд інноваційних моментів, зокрема звернення до специфічних принципів, увиразнення компонентів структури професійно-мовленнєвої компетентності. Запропонована модель демонструє використання теоретико-методологічних підходів (компетентнісний, особистісно-орієнтований, системно-інтегративний, діяльнісний), дидактичних принципів (науковості, доступності, міцності і систематичності) і специфічних принципів (міжпредметної координації, професійної спрямованості навчання, «єдиного мовного поля», мовної спрямованості навчання) у поєднанні з організаційно-педагогічними умовами і

активними формами і методами навчання доцільність і ефективність запропонованої авторської методики. Підтримуємо всі теоретичні підходи та дидактичні і специфічні принципи, які дійсно відіграють важливу роль у вирішенні наукової проблеми. Комплексне застосування вищеназваних методів і форм навчання засвідчують зорієнтованість Ірини Олександрівни на прикладне значення дисертації у формуванні професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів. Ця частина роботи змістовна, цікава й оригінальна.

Параграф 2.3 «Змістово-процесуальне забезпечення процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін» наповнений цілим комплексом практичних вправ, завдань і рекомендацій, спрямованих на вирішення поставленої науково-педагогічної проблеми. У цьому контексті особливу увагу слід звернути на змістове наповнення додатків, які містять «Авторський тренінг «Професійна комунікація. Комфортне спілкування»», робочі програми навчальних дисциплін, приклади діалогів для студентів-медиків при вивченні навчальної дисципліни «Українська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», лексичних і стилістичних вправ, що у сукупності підкреслюють практичну вагомість рецензованої дисертації.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов і моделі формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін» – описано організацію і методику проведення дослідного навчання. Авторкою продумано програму педагогічного експерименту, експериментальну базу дослідження, опрацьовано отримані результати. Ефективність дослідного навчання отримало позитивну динаміку, що підтверджено відповідними таблицями і рисунками.

Висновки до підрозділів і всієї дисертаційної роботи є обґрунтованими і відповідають сформульованим завданням.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях. Заслуговує на схвальну оцінку публікаційно-апробаційна діяльність

здобувачки за темою дисертаційного дослідження, яка представлена 4 статтями у наукових фахових виданнях України, 1 – у закордонному виданні, 1 – навчально-методичним посібником, 9 тезами у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, що додатково відображають основні теоретичні та практичні результати. Беззаперечно, що публікаційний доробок Ірини Олександрівни є свідчення розгортання дослідницького пошуку, повноти презентації власних науково-педагогічних напрацювань.

Ступінь обґрунтованості наукових досліджень. Обґрунтованість теоретичних положень, практичних рекомендацій і загальних висновків підтверджена такими чинниками: вибором методологічного підґрунтя дослідження; комплексом теоретичних і емпіричних методів наукового пошуку; експериментальною базою (фахові медичні коледжі КЗВО «Рівненська медична академія», відокремлений підрозділ «Рокитнівський фаховий медичний коледж» Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради, відокремлений підрозділ «Дубенський фаховий медичний коледж» Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради) та кількістю (139) учасників експериментального навчання; впровадженням результатів дослідження в навчальний процес названих закладів освіти авторської системи, що засвідчують відповідні довідки; статистичними даними діагностики сформованої професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів; апробацією отриманих результатів на 7 міжнародних, 1 всеукраїнській і 1 регіональній науково-практичних конференціях.

На ступінь обґрунтованості результатів дисертаційного досліджень вказує належна джерельна база, яка представлена нормативними документами (Державний стандарт фахової передвищої освіти зі спеціальності 223 Медсестринство галузі знань 22 Охорона здоров'я освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр», «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги»), фундаментальними

психолого-педагогічними працями з проблеми професійної підготовки, професійної компетентності, комунікативної і мовленнєвої компетентності. Загалом список використаних джерел нараховує 269 позицій, з них – 31 іноземною мовою, що, безумовно, свідчить про системне і ґрунтовне висвітлення заявленої тематики.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Дисертаційне дослідження Ірини Олександрівни Туровської є важливим поступом у розвитку сучасної педагогіки. Втім, вважаємо за доцільне сфокусувати увагу на окремих дискусійних моментах і рекомендаціях.

1. Наукову новизну і практичну цінність, як ми вже зазначали вище, беззаперечно представляють запропоновані активні форми і методи навчання. Втім, на наш погляд, доцільно було б розкрити зв'язок цих методів і форм із традиційними методами і формами, зокрема навчальною дискусією, проблемними запитаннями, продукуванням діалогу чи полілогу (реплік, діалогічних єдностей, імпровізованих діалогічних текстів) та іншими.

2. Дотримуємось думки, що окремі положення дисертаційної роботи, а саме у частині дискурсу про комунікативну і мовленнєву компетентність, варто було б доповнити, звернувшись до наукових праць сучасних лінгводидактів, наприклад, Валентини Гордієнко і Наталії Пономаренко, які фокусували увагу на проблемі формування мовленнєвої компетентності здобувачів освіти.

3. У параграфі 1.3. «Поняття, структура і зміст професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів» подано авторське розуміння і визначення дефініції «професійно-мовленнєва компетентність», визначено компоненти структури, розроблено до кожного складника відповідні показники і виокремлено рівні сформованості названої компетентності. Вважаємо, що рисунок чи схема значно покращили б сприйняття текстуальної інформації.

Проте висловлені зауваження і пропозиції жодним чином не применшують науково-педагогічної вагомості представленої дисертаційної роботи.

Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам.

Дисертація Ірини Олександрівни Туровської на тему «Формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін» є самостійним і оригінальним дослідженням, вирізняється глибиною в опрацюванні складного теоретичного матеріалу, науковою новизною й практичною цінністю. Авторка вміло розгортає дослідницький пошук, дотримуючись академічної доброчесності. Вважаємо, що актуальність, рівень наукової новизни, практичне значення, глибина висновків відповідає вимогам до оформлення дисертацій, що затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 р. № 759) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії а скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 31.03.2022 р. № 341), а її авторка – Ірина Олександрівна Туровська заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки.

Рецензент:

доктор педагогічних наук,
кандидат філологічних наук, професор,
в.о.завідувача кафедри української та зарубіжної літератур
і методик їх навчання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Наталія ГРИЦАК

